УДК 343.83:351.74:341.24
DOI 10.32755/sjlaw.2026.02.038

Боднар І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права Навчально-наукового інституту права,
правоохоронної діяльності та психології,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-4016-9276;
Пузиревський М. В.,
доктор філософії з права,
доцент кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права Навчально-наукового інституту права,
правоохоронної діяльності та психології,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0001-8835-3238;
Макаренко О. В.,
старший викладач кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права Навчально-наукового інституту права,
правоохоронної діяльності та психології,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0008-5823-4885

ВІДПОВІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ТА ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРИ ПРИПИНЕННІ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ЗАСУДЖЕНИХ

Автори дійшли висновку, що конкретний порядок та підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї не передбачений пенітенціарним законодавством України, а регулюється здебільшого законодавчим підґрунтям діяльності інших правоохоронних органів України чи відомчими нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України.

Ключові слова: *національне законодавство, міжнародні стандарти, засуджені, ув'язнені, персонал, установи виконання покарань, Державна кримінально-виконавча служба України, кримінальні правопорушення, злочини, безпека, запобігання, протидія, фізична сила, спеціальні засоби, вогнепальна зброя.*

© Боднар І. В., Пузиревський М. В., Макаренко О. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY-NC-SA 4.0)

Постановка проблеми. Держава повинна здійснювати ефективний контроль за діяльністю установ виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України), водночас дотримуючись міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених. При цьому не потрібно забувати, що справедливе й гуманне ставлення до засуджених повною мірою сприяє підтриманню належного порядку в установах виконання покарань та дозволяє мінімізувати загрози безпеці персоналу й інших ув'язнених.

Саме тому адміністрація установ виконання покарань повинна бути здатною підтримувати внутрішній порядок і безпеку, а також не допускати проявів загроз цивільному населенню з боку засуджених, які можуть прагнути втечі та продовження злочинної діяльності. У зв'язку з цим співробітники установ виконання покарань ДКВС України (виправних колоній, слідчих ізоляторів, поліфункціональних установ, воєнізованих формувань) повинні мати чітко визначені алгоритми припинення протиправних дій із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї щодо осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження окремих питань відповідності національного законодавства міжнародним нормам у сфері застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї при припиненні протиправних дій засуджених стали праці ряду вітчизняних учених, зокрема О. Бандурки, Ю. Бауліна, І. Богатирьова, В. Голіни, В. Глушкова, С. Денисова, Т. Денисової, О. Дудорова, О. Джужі, В. Дрьоміна, А. Закалюка, А. Зелінського, С. Івашка, М. Пузирьова, О. Кальмана, В. Кареліна, О. Колба, О. Костенка, Т. Корнякової, О. Литвака, О. Литвинова, В. Лисенка, М. Мельника, В. Тація, О. Ткаченка, О. Шкути та ін.

Водночас проведення ґрунтовного комплексного дослідження питань припинення кримінальних правопорушень з використанням фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в кримінально-виконавчій системі України останнім часом не здійснювалося.

Метою статті є аналіз відповідності національного законодавства міжнародним стандартам у сфері застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї під час припинення протиправних дій засуджених.

Виклад основного матеріалу. Безпека в установах виконання покарань має кілька складових. По-перше, це питання зовнішньої безпеки, спрямованої на запобігання втечам та іншим небажаним і незаконним контактам із зовнішнім світом, а також внутрішньої безпеки, що спрямована на виправлення, ресоціалізацію та подальшу реабілітацію засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень [1].

Представники Пенітенціарної академії України схиляються до використання класифікації, що базується на різних напрямах застосування сил і засобів установ виконання покарань та містить три компоненти: фізичну, процедурну й динамічну безпеку. Отже, розглянемо ці складові окремо [2; 3; 4].

Питання застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї співробітниками установ виконання покарань належить до процедурної безпеки. Як зазначають Ш. Брайанс і Т. Атабай, процедурна безпека може охоплювати багато аспектів діяльності, пов'язаної із забезпеченням безпеки. Належна практика передбачає щонайменше наявність процедур, які регламентують:

1) стратегію обшуків і тактику їх проведення;

2) моніторинг та облік ув'язнених;

3) облік предметів, що становлять небезпеку (інструментів та інших предметів, які можуть використовуватися як засоби ураження);

4) моніторинг контактів із зовнішнім світом;

5) оцінку та класифікацію ув'язнених;

6) використання засобів зв'язку та спостереження;

7) системи збору інформації й оперативних даних, що стосуються безпеки;

8) порядок і підстави застосування сили [5, с. 65–68].

Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї тісно пов'язане з можливістю обмеження прав як засуджених, так і інших осіб. Під час застосування

зазначених заходів можуть бути обмежені такі права, як право на життя, здоров'я, честь, гідність, свободу пересування тощо.

Саме тому чітке законодавче регулювання порядку та підстав застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї є однією з вимог міжнародних документів у сфері захисту прав людини як загального, так і спеціального характеру. Розглянемо їх детальніше.

Документи загального характеру передбачають, що під час застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї службовці органів правопорядку повинні поважати та захищати людську гідність, а також забезпечувати захист прав людини щодо всіх осіб [6]. Співробітники установ виконання покарань у взаєминах із затриманими або взятими під варту особами не повинні застосовувати вогнепальну зброю, за винятком випадків самозахисту чи захисту інших осіб від безпосередньої загрози смерті або тяжкого поранення, або коли це є суворо необхідним для запобігання втечі затриманої чи взятої під варту особи, яка становить таку небезпеку [7].

Своєю чергою спеціальні документи у сфері захисту прав засуджених передбачають, що персонал установ виконання покарань не повинен застосовувати силу проти ув'язнених і засуджених, окрім випадків протидії активному чи пасивному фізичному опору законним вимогам представників адміністрації, спроби втечі, самооборони або забезпечення безпеки інших осіб.

Сила, що застосовується, має бути мінімально необхідною та використовуватися лише протягом часу, об'єктивно необхідного для припинення протиправних дій. Необхідно розробити й затвердити алгоритми застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, які обов'язково мають охоплювати:

– перелік видів сили (спеціальних засобів і вогнепальної зброї), що можуть застосовуватися співробітниками;

– чіткий перелік обставин застосування сили з визначенням, який саме захід і в яких випадках застосовується;

– перелік посад співробітників, які мають право застосовувати силу, з відповідною градацією повноважень (хто

саме може застосовувати той чи інший вид сили та хто надає дозвіл на її застосування);

– чітко визначений порядок повідомлення посадовим особам про випадки застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї [8].

Зазначені документи також передбачають, що застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю може лише спеціально навчений і підготовлений персонал, який володіє методами мінімізації негативних наслідків їх застосування. Співробітники повинні бути навчені та дотримуватися алгоритму застосування зброї, що містить:

1) відкрите демонстрування зброї та готовності до її застосування;

2) попередження гучним і чітким голосом про можливість застосування сили і зброї в разі, якщо в'язень не припинить протиправні дії;

3) спрямування зброї на правопорушника;

4) здійснення попереджувального пострілу (за можливості);

5) застосування зброї з метою мінімізації летальних наслідків.

У виняткових випадках для припинення протиправних дій засуджених можуть залучатися співробітники інших правоохоронних органів. Такі випадки мають бути чітко передбачені спільними нормативно-правовими актами, які повинні визначати:

– обставини залучення інших правоохоронних органів;

– обсяг їхніх повноважень і засоби, що можуть використовуватися в установах виконання покарань;

– порядок і форми взаємодії з персоналом установ;

– перелік процесуальних документів, що підлягають оформленню, а також посадових осіб, яким необхідно повідомити після такого залучення.

У керівних принципах Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй поводження з в'язнями («Правила Мандели»), викладених у «Посібнику з управління засудженими, які становлять підвищений ризик», зазначається, що співробітники установ виконання покарань, які безпосередньо взаємодіють із в'язнями під час виконання

службових обов'язків, як правило, не повинні мати при собі вогнепальної зброї. Такі вимоги спрямовані на мінімізацію ескалації насильства, усунення спокуси її неправомірного застосування та запобігання протиправному заволодінню зброєю в'язнями. Якщо ж співробітники використовують вогнепальну зброю, зокрема під час охорони периметра установи або конвоювання засуджених, вони повинні мати чіткі інструкції щодо підстав і порядку її застосування. Вогнепальна зброя може застосовуватися лише як крайній захід і за умови неможливості використання інших засобів для припинення протиправної діяльності [5].

Аналіз міжнародних документів свідчить, що питанням застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї приділяється значна увага у сфері захисту прав засуджених. Основні вимоги стосуються чіткого нормативно-правового регулювання підстав і порядку застосування сили співробітниками установ виконання покарань.

Постає питання: чи відповідає національне законодавство України міжнародним стандартам у цій сфері?

Так, основним документом, що регулює діяльність пенітенціарної системи України, є Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України». У статті 18 цього Закону передбачено, що посадові та службові особи органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів мають право застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби і зброю на підставах і в порядку, визначених Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України [9].

Кримінально-виконавчий кодекс України у статті 106 «Підстави застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї» встановлює, що до осіб, позбавлених волі, які чинять фізичний опір персоналу, злісно не виконують його законні вимоги, проявляють буйство, беруть участь у масових заворушеннях, захопленні заручників або вчиняють інші насильницькі дії, а також у разі втечі з-під варти, можуть застосовуватися фізична сила, спеціальні засоби, гамівна сорочка та зброя. Стаття передбачає можливість застосування цих заходів із попередженням або без нього, визначає категорії

осіб, до яких вони не застосовуються, встановлює вимоги щодо мінімізації шкоди та необхідності надання медичної допомоги, а також перелік осіб, які мають бути повідомлені про такі випадки. Водночас норма має відсильний характер і передбачає застосування положень законів України «Про Національну поліцію» та «Про Національну гвардію України» [10]. Більш детально порядок і підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї закріплюються у ст. 18 «Заходи безпеки і підстави для застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї» Закону України «Про попереднє ув'язнення»[11]. Проте зміст цієї статті не повністю кореспондується з вимогами законів «Про Національну поліцію» та «Про Національну гвардію України», що може створювати сум'яття під час застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї співробітниками установ виконання покарань, де утримуються ув'язнені.

Отже, можна констатувати, що конкретний порядок і підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї безпосередньо в пенітенціарному законодавстві України врегульовані недостатньо та значною мірою відсилають до законодавства, яке регулює діяльність інших правоохоронних органів, або до відомчих нормативно-правових актів Міністерства юстиції України, а саме Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (слідчих ізоляторів), а також нормативно-правових актів, які регулюють порядок здійснення нагляду за засудженими та їх охорону [12; 13]. Такий стан справ не повною мірою відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини загалом і прав засуджених зокрема.

У контексті застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї не можна залишати поза увагою і кримінальне законодавство. Кримінальний кодекс України містить розділ VIII «Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння», який передбачає можливість звільнення від кримінальної відповідальності у випадках необхідної оборони, уявної оборони, затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, крайньої необхідності,

фізичного або психічного примусу, виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язаного з ризиком, виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття діяльності організованої групи або злочинної організації, а також виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Незважаючи на значний перелік таких обставин, окремі положення мають застарілий характер і потребують оновлення. Зокрема, дискусійними залишаються питання оцінки наявності небезпечного посягання в конкретній обстановці, визначення меж необхідної оборони, встановлення факту помилки особи щодо реальності загрози. Невизначеність у цих питаннях може призводити до суб'єктивізму під час перевірок фактів застосування сили та формувати у співробітників установ виконання покарань побоювання щодо правомірності своїх дій.

Висновки. Таким чином, стан нормативно-правового забезпечення застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в національному законодавстві України, на нашу думку, не повною мірою відповідає міжнародним стандартам у сфері захисту прав засуджених. Необхідним є внесення змін до кримінального та пенітенціарного законодавства України.

Неодмінно позитивним кроком у цьому напрямі є проєкт Закону «Про пенітенціарну систему», в якому передбачено: загальні правила застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї особами рядового і начальницького складу; заборону використання цих заходів як покарання; окремі положення щодо застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї; а також особливості їх застосування в діяльності органів та установ пенітенціарної системи [14]. Водночас зміст цих норм потребує подальшого наукового обговорення та доопрацювання з урахуванням позицій як науковців, так і практиків.

Список використаних джерел

1. Єсипенко О. Г., Івашко С. В., Лисиця О. Є. Актуальні напрями реформування кримінально-виконавчого законодавства щодо створення безпечного середовища в установах виконання покарань.

Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 10. С. 256–259. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/57.

2. Боднар І. В. Забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2021. № 1 (12). С. 92–102. DOI: //doi.org/ 10.32755/sjlaw.2021.01.092.

3. Боднар І. В., Кирієнко А. І., Кондратов Д. Ю. Види дозволених і заборонених предметів, виробів та речовин для використання засудженими в установах виконання покарань. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2022. № 1 (26). С. 69–77. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2022.1.07.

4. Боднар І. В., Кирієнко А. І., Кондратов Д. Ю. Окремі аспекти забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2024. № 2 (22). С. 7–15. DOI: //doi.org/10.32755/sjlaw.2024.02.007.

5. Брайанс Ш., Атабей Т. Довідник по роботі з особливо небезпечними в'язнями : серія довідників з кримінального правосуддя. Нью-Йорк : ООН, 2020. 164 с.

6. Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку : документ ООН від 17.12.1979 р. URL: https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/377/96/pdf/nr037796.pdf (дата звернення: 10.02.2026).

7. Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами правопорядку: документ ООН від 07.09.1990 р. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/firearms.pdf (дата звернення: 10.02.2026).

8. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила : документ РЄ від 12.02.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (дата звернення: 10.02.2026).

9. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 № 2713–IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text (дата звернення: 10.02.2026).

10. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 № 1129–IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text (дата звернення: 10.02.2026).

11. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30.06.2003 № 3352–XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12/ed20230209#Text (дата звернення: 10.02.2026).

12. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 3352–XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text (дата звернення: 10.02.2026).

13. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів : наказ Міністерства юстиції України від 30.06.2003 № 2823/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12/ed20230209#Text (дата звернення: 10.02.2026).

14. Про пенітенціарну систему : проєкт Закону України від 14.06.2019 № 1769. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text (дата звернення: 10.02.2026).

Bodnar I.,
Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal Executive and Criminal Law
of the Educational and Scientific Institute of Law,
Law Enforcement Activities and Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4016-9276;

Puzyrevskyi M.,
PhD in Law, Associate Professor of the Department
of Criminal Executive and Criminal Law
of the Educational and Scientific Institute of Law,
Law Enforcement Activities and Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8835-3238;

Makarenko O.,
Senior Lecturer of the Department
of Criminal Executive and Criminal Law
of the Educational and Scientific Institute of Law,
Law Enforcement Activities and Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0009-0008-5823-4885

COMPLIANCE OF NATIONAL LEGISLATION WITH INTERNATIONAL STANDARDS IN THE USE OF PHYSICAL FORCE, SPECIAL MEANS, AND FIREARMS IN SUPPRESSING ILLEGAL ACTIONS BY CONVICTS

The article examines the compliance of Ukrainian national legislation with international standards regarding the use of physical force, special means, and firearms in correctional institutions when preventing unlawful actions by convicts. The study emphasizes the state's responsibility to ensure effective control over the activities of the State Criminal-Executive Service of Ukraine while fully respecting the rights and dignity of prisoners. Maintaining a fair and humane approach is

essential for protecting inmates' rights, ensuring internal order, and minimizing threats to personnel and other prisoners.

The research analyzes international legal instruments, including United Nations and Council of Europe standards, regulating the circumstances and procedures for using force. Procedural safety requires clear algorithms specifying types of measures, conditions of use, authorized personnel, and reporting obligations.

The article identifies gaps in Ukrainian legislation, noting that while the Law "On the State Criminal-Executive Service of Ukraine" and the Criminal Executive Code establish certain principles, they rely heavily on cross-references to other laws, creating uncertainty for staff regarding the legality and proportionality of their actions.

The study highlights the importance of properly trained personnel to minimize negative consequences of using force and ensure that any use of weapons is justified, proportionate, and aimed at preventing harm. Draft legislation on the penitentiary system introduces general rules and prohibits use of force as punishment, though further refinement is needed.

The findings suggest that aligning Ukrainian legislation with international standards is critical for protecting human rights, maintaining security in correctional facilities, and ensuring lawful, professional conduct by personnel.

Key words: *national legislation, international standards, convicts, prisoners, personnel, penitentiary institutions, State Penitentiary Service of Ukraine, criminal offenses, crimes, security, prevention, counteraction, physical force, special means, firearms.*

References

1. Yesypenko, O. H., Ivashko, S. V., & Lysytsia, O. Ye. (2025), "Current directions of reforming criminal-executive legislation regarding the creation of a safe environment in penal institutions", *Juridical scientific and electronic journal,* № 10, pp. 256–259. DOI: https://doi.org/10.32782/ 2524-0374/2025-10/57.

2. Bodnar, I. V. (2021), "Ensuring safety in penal institutions", *Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Law*, № 1 (12), pp. 92–102. DOI: //doi.org/ 10.32755/sjlaw.2021.01.092.

3. Bodnar, I. V., Kyriienko, A. I., & Kondratov, D. Yu. (2022), "Types of permitted and prohibited items, products and substances for use by convicts in penal institutions", *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, № 1 (26), pp. 69–77. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2022. 1.07.

4. Bodnar, I. V., Kyriienko, A. I., & Kondratov, D. Yu. (2024), "Certain aspects of ensuring safety in penal institutions", *Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Law*, № 2 (22), pp. 7–15. DOI: //doi.org/10.32755 /sjlaw.2024.02.007.

5. Bryans, S., & Atabay, T. (2020), *Handbook on the management of high-risk prisoners: Criminal justice handbook series,* United Nations, New York.

6. United Nations (1979), *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, available at: https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/377/96/pdf/nr037796.pdf (accessed 10 February 2026).

7. United Nations (1990), *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials,* available at: https://www.ohchr.org/sites/default/files/firearms.pdf (accessed 10 February 2026).

8. Council of Europe (1987), *European Prison Rules*, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text (accessed 10 February 2026).

9. Ukraine (2005), *On the State Criminal-Executive Service of Ukraine* : Law of Ukraine dated 23 June 2005 No. 2713-IV, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text (accessed 10 February 2026).

10. Ukraine (2003), *Criminal-Executive Code of Ukraine* : Law of Ukraine dated 11 July 2003 No. 1129-IV, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text (accessed 10 February 2026).

11. Ukraine (2003), *On Pre-trial Detention* : Law of Ukraine dated 30 June 2003 No. 3352-XII, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12/ed20230209#Text (accessed 10 February 2026).

12. Ukraine (2018), *Rules of internal order of penal institutions :* Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 28 August 2018 No. 3352-XII, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text (accessed 10 February 2026).

13. Ukraine (2003), *Rules of internal order of pre-trial detention centers :* Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 30 June 2003 No. 2823/5, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12/ed20230209#Text (accessed 10 February 2026).

14. Ukraine (2019), *On the Penitentiary System* : Draft Law of Ukraine dated 14 June 2019 No. 1769, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text (accessed 10 February 2026).

Дата першого надходження статті до видання: 11.02.2026.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.03.2026.
Дата публікації (оприлюднення): 01.06.2026.